

Het venster van passend onderwijs

Arrangeren & organiseren van een passend onderwijsaanbod in het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Zuid-Kennemerland

Januari 2013

Inhoud

Passend onderwijs in het SWV Zuid-Kennemerland VO

Het venster van passend onderwijs	2-3
De leerling centraal	3-4
Toewijzing naar speciaal onderwijs en extra ondersteuning	4-6
Een instrument	6-7
Formulieren en dossiervorming	8
Werkgroep	8-9
1 taal	9
Educatief partnerschap met ouder(s)	10
Schakelloket	11

Het venster van passend onderwijs

Het verzorgen van een dekkend aanbod van onderwijsondersteuning in de regio voor alle leerlingen, door de besturen binnen ons samenwerkingsverband, is de kern van het nieuwe onderwijsstelsel passend onderwijs vanaf 2014. Hierbij is het streven dat leerlingen - al dan niet met extra ondersteuning - een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken.

Binnen het nieuwe onderwijsstelsel wordt gesproken over 'ondersteuning' van leerlingen in plaats van over 'zorg' aan leerlingen. Daarmee wordt het nadrukkelijk onderscheiden van 'zorg' zoals deze term betekenis heeft binnen het domein van jeugdzorg en jeugdgezondheidszorg (Referentiekader PaO, 2013)

Het ontwikkelperspectief en de onderwijsbehoeften van het kind staan binnen passend onderwijs centraal.

Door onderwijsbehoeften te formuleren geef je aan wat een leerling nodig heeft om bepaalde doelen te bereiken(De Lange, 2006).

Passend onderwijs is veel meer dan een stelselwijziging binnen onderwijs. Het venster van passend onderwijs vraagt ons op een andere manier naar leerlingen te kijken, met en over leerlingen te praten en met leerlingen te werken . Dit kijkkader is niet gericht op het vaststellen van het probleem, cognitief of sociaal-emotioneel, maar gericht op;

'het formuleren van de ontwikkelingsgerichte ondersteuningsbehoeften van de leerling vanuit de ecologische context waarin deze opgroeit.'

Leerlingen ontwikkelen zich niet in isolement maar in een context. Die van de onderwijsleersituatie (leraren en medeleerlingen), de opvoedsituatie (ouder(s), verzorgers, broertjes en zusjes en familie) en de vrije tijd (de buurt, sport, opvang). De ontwikkeling van een leerling vindt altijd plaats in interactie met de omgeving. Leerling en omgeving beïnvloeden elkaar wederzijds en vanuit deze ecologische context zal er binnen passend onderwijs relevante informatie worden verzameld om de zorg- en

onderwijsbehoeften te kunnen formuleren. Deze manier van kijken naar en werken met leerlingen vraagt om open te staan voor de perspectieven en verhalen van de jongere, zijn opvoeders, zijn leraren en voor de jongere belangrijke anderen. Vanuit diverse perspectieven kunnen wij binnen onderwijs, samen met de jongere en zijn omgeving mogelijkheden, kwaliteiten en kansen ontdekken en behoeftes formuleren. Kijken en werken vanuit onderwijsbehoeften is doelgericht en het stimuleert om ons handelen af te stemmen op wat een leerling nodig heeft. Daarnaast richt het formuleren van de behoeftes vanuit de ecologische context zich ook op de ondersteuningsbehoeften van de leraar en/of ouder(s)¹: wat hebben zij nodig om het kind goed te begrijpen en te ondersteunen.

'De leerling kan het niet wordt binnen het venster van passend onderwijs 'de leerling kan het nog niet en wat is er voor nodig om er voor te zorgen dat de leerling het wel kan.'

De organisatie van de leerlingenzorg in het basis-, voorgezet en speciaal onderwijs en de samenwerking van het onderwijs met de lokale en regionale zorgpartners en de gemeenten moet resulteren in passend onderwijs voor elke leerling. Een goede samenwerking tussen onderwijs en (jeugd)zorg draagt bij aan de optimale ondersteuning van de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

De leerling centraal

Naast de visie van de leraar en de ouder(s) is het de kijk van de jongere zelf op het leren, werkhouding, gedrag, de leraar, de groep, de school, de thuissituatie en de leefomgeving die relevante informatie biedt om de juiste onderwijsbehoefte(n) te kunnen formuleren.

Passend onderwijs geeft de jongere zelf een belangrijke stem in het verwoorden van de behoefte(n) en het formuleren van de oplossing(en).

Het venster passend onderwijs vraagt ons minder over leerlingen te praten, en meer met leerlingen zelf. Hoe zien zij hun eigen talenten, kwaliteiten en passies? Wat is de beleving van de leerling t.a.v. 'het persoonlijke

¹ In dit document kan voor ouder(s) ook gelezen worden, pleegouder(s), verzorger(s), begeleider(s).

ontwikkelingsperspectief. Welke korte- en langetermijndoelen stellen zij zichzelf en hoe zien zij hun toekomst? En wat hebben ze daarvoor nodig aan support van hun omgeving? Door de leerling centraal te stellen wordt er van leraren, ouders en begeleiders gevraagd om de leerling actief te betrekken bij zijn leerproces en samen te formuleren welke ontwikkelingsgerichte ondersteuning er wenselijk is.

Toewijzing naar speciaal onderwijs en extra ondersteuning?

De indicatiestelling voor het speciaal onderwijs en ambulante ondersteuning in huidige vorm vervallen in de toekomst. Het toewijzen van extra ondersteuning in de vorm van een plaats in het speciaal onderwijs, in een plusvoorziening of extra zorgmiddelen binnen het regulier onderwijs wordt een taak van het samenwerkingsverband. De minister maakt het bestuur van het samenwerkingsverband verantwoordelijk voor de besluitvorming over toewijzing van alle vormen van speciale ondersteuning in het onderwijs, naar het motto 'Wie betaalt, bepaalt'. Het toewijzen van onderwijszorg dient voortaan te gebeuren op basis van handelingsgerichte diagnostiek. Die vervangt het huidige stelsel, waarin een zwaar accent ligt op het vaststellen van tekorten en stoornissen. In de handelingsgerichte diagnostiek gaat het erom vast te stellen welke ondersteuning een leerling nodig heeft om zijn mogelijkheden te versterken. 'Wat gaat nog wel?' in plaats van 'Wat gaat niet?'

Bovendien dient de toewijzing te gebeuren op grond van een uitgangspunt dat geldt voor zowel het passend onderwijs als de jeugdzorg: 'Versterk de eigen kracht van het kind en zijn omgeving'. Dit alles dient in nauw overleg met de ouders te gebeuren. Samen met de ouders wordt het ontwikkelingsperspectief van het kind beschreven, inclusief de behoefte aan zorg, opvoed- en opgroei-ondersteuning (NJI, 2012).

De handelingsgerichte diagnostiek resulteert in een beschrijving van de gewenste aanpak, waar nodig multidisciplinair. Daarin kunnen het zorg- en adviesteam en het Centrum voor Jeugd en Gezin een belangrijke rol spelen, uiteraard in onderlinge afstemming.

In het nieuwe stelsel passend onderwijs, is het voor de formulering en het aanbod van de 'ondersteuningsbehoeften' niet meer relevant of een leerling wel of geen gelabelde gedragsstoornis heeft. Dit betekent een permanente accentverschuiving van 'wat heeft de leerling' naar 'wat heeft de leerling nodig' (Gijzen & Pameijer, 2009).

Passend onderwijs vraagt om een andere manier van kijken naar leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben en daarmee hangt een andere manier van het toewijzen van gespecialiseerde onderwijsondersteuning nauw samen. Indicatiestelling op basis van slagboomdiagnostiek maakt dus plaats voor handelingsgerichte diagnostiek. Het woord *indiceren* zal worden vervangen door de term *toewijzen*. Voor een plaats in het voortgezet speciaal onderwijs zal een toelaatbaarheidsverklaring (TLV) worden afgegeven door het samenwerkingsverband.

De criteria om te bepalen of een leerling behoefte heeft aan een onderwijsaanbod en ondersteuning vanuit het speciaal onderwijs, een plusvoorziening of toekenning van extra zorgmiddelen zijn niet meer gericht op het vaststellen van problemen en medisch labelen. Vanuit de gedefinieerde onderwijsbehoeften wordt nauwkeurig geformuleerd en onderbouwd wat een leerling nodig heeft om een optimale ontwikkeling door te maken en welk onderwijsaanbod hier het beste bij past.

De visie op passend onderwijs wordt door het samenwerkingsverband beschreven in een ondersteuningsplan. Hierin komt onder andere te staan hoe het toelatingsbeleid is en hoe de toewijzing van extra ondersteuning wordt georganiseerd.

Onderwijsbehoeften van leerlingen moeten concreet in beeld worden gebracht zodat we weten welke vorm van onderwijs binnen het samenwerkingsverband het beste past en waarop docenten didactisch en pedagogisch aan kunnen sluiten. Leerlingen met onderwijsbehoeften die het aanbod binnen de eigen reguliere setting overstijgen moeten binnen het samenwerkingsverband het juiste onderwijsaanbod op de juiste onderwijsplek krijgen aangeboden. Om de onderwijsbehoeften van de leerling zorgvuldig in kaart te brengen en de toewijzingsprocedure binnen het samenwerkingsverband naar een speciaal onderwijsaanbod transparant, nauwkeurig, navolgbaar en controleerbaar te laten verlopen moet er een instrument worden ontwikkeld.

Vanaf 2014 krijgt het samenwerkingsverband de taak om te beslissen of een leerling wordt toegelaten tot het vso. (Nu is dat de Commissie van Indicatiestelling (Cvl), die vervalt dan.) Het bevoegd gezag van de school waar de leerling is aangemeld of ingeschreven staat, vraagt hiervoor een toelaatbaarheidsverklaring aan bij het samenwerkingsverband. Om te beslissen over de toelating van een leerling tot het vso vraagt het samenwerkingsverband advies aan deskundigen in een nog te ontwikkelen commissie van toewijzing. Bij een positief vso-advies geeft het samenwerkingsverband een verklaring af met daarop het nummer van de toelaatbaarheidsverklaring, de startdatum en einddatum en het overeengekomen bekostigingsniveau van de ondersteuning.

Een instrument

Voor de ontwikkeling van een transparant toewijzingssysteem binnen het samenwerkingsverband Zuid-Kennemerland wordt *Indiceren vanuit onderwijsbehoeften* (IVO) van de meno-groep (www.meno-groep.nl) als uitgangspunt gebruikt. Binnen het samenwerkingsverband wordt het woord *indiceren* vervangen door het woord *toewijzen*, *toewijzen vanuit onderwijsbehoeften* (TVO).

De kern van de TVO is de match tussen de onderwijsbehoefte van de leerling (de vraag) en de onderwijszorgvoorziening (het aanbod). De school stelt de onderwijsbehoefte van de leerling vast. Daarbij kan van alles relevant zijn: van het feit dat de leerling een hoog IQ heeft, topsporter is, in een kleine klas beter gedijt tot een diagnose volgens de DSM-V standaard. Het kan ook zijn dat die wetenswaardigheden en informatie wel kloppen, maar voor het onderwijs aan de leerling niet relevant zijn. Het is belangrijk dat de school – eventueel met ondersteuning – alle informatie die relevant is vertaalt naar de onderwijsbehoefte van de leerling.

Er moet dus voor het verzamelen van relevante informatie goed worden nagegaan of het informatie betreft die van belang is of niet. Met andere woorden weeg goed af: is de informatie 'nice to know or need to know'.

Ouders en leerkrachten zijn belangrijke partners bij het verzamelen en analyseren van relevante informatie. Aan hen wordt gevraagd om voor de

toekomstige toewijzingscommissie hun mening over passend onderwijs voor de leerling op papier te zetten. Natuurlijk wordt ook aan de leerling zelf gevraagd wat hij of zij nodig heeft om te kunnen leren en zich te kunnen ontwikkelen.

Leerkracht, ouders en kind verwoorden binnen passend onderwijs samen de onderwijsbehoeften.

Het instrument ondersteunt bij een goede afweging en onderbouwing t.a.v. het advies voor een passend aanbod. De vraag, 'Kan de leerling met (extra) ondersteuning het onderwijs volgen binnen het regulier onderwijs?' staat bij passend onderwijs voorop. Als een arrangement of een speciaalonderwijsaanbod beter past bij de omschreven behoeftes moet goed kunnen worden onderbouwd waarom dit niet of nog niet kan plaatsvinden binnen het reguliere aanbod.

Speciale onderwijsbehoeften worden zoveel mogelijk ondersteund binnen het regulier onderwijs. Een arrangement of voortgezet speciaal onderwijs (vso) worden aangeboden als het aanbod binnen het regulier onderwijs niet toereikend is.

Als voor de leerling door de toewijzingscommissie, en in samenspraak met de ouder(s), een aanbod binnen het voortgezet speciaal onderwijs wordt gedaan, betreft dit geen permanente plaatsing binnen het vso. Binnen de ondersteuningsbehoeften en het ontwikkelperspectief van de leerling zal handelingsgericht geformuleerd worden hoe de aansluiting van de leerling op het regulier onderwijs kan worden nagestreefd.

Mismatch

Als er sprake is van een mismatch tussen de onderwijsbehoefte(n) van de leerling en het geboden onderwijs, wordt dat zichtbaar in signalen, zoals een verslechterende werkhouding of afnemend welbevinden van de leerling, slechtere resultaten dan verwacht of handelingsverlegenheid van de leraar. Het is dan zaak zo snel mogelijk duidelijkheid te krijgen over de aard van de mismatch. Waaruit komen deze problemen precies voort? Wat is het dat de leerling nodig heeft maar niet aangeboden krijgt? Kenmerkend voor TVO is

dat de signalen op zichzelf geen reden zijn voor verwijzing of toewijzing (doorstroom of afstroom). Eerst moet er zo snel mogelijk duidelijkheid komen binnen het onderwijs over de vraag wat er nodig is om wél te voldoen aan de behoefte(n) van de leerling. Pas dan weten we welke voorzieningen mogelijk passend kunnen zijn. Het kan dus ook zijn dat TVO leidt tot het (her)formuleren van een ondersteuningsaanbod passend binnen de school waar de leerling verblijft.

Om passend onderwijs binnen het samenwerkingsverband goed vorm te kunnen geven is het dus van belang dat op elke vo/vso-school en plusvoorziening handelingsgericht wordt gewerkt en:

'de zorg(hulpverlening)- en onderwijsbehoeften in iedere stap van de zorgstructuur centraal staan'

Formulieren en dossiervorming

Voor de aanmelding van een leerling bij het toekomstige schakelloket zullen handelingsgerichte formulieren worden ontwikkeld die ondersteunend zijn in de formulering van de zorg(hulpverlening)- en onderwijsbehoeftes en de formulering van een transparante onderbouwing van een speciaal onderwijsaanbod. Welke formulieren en informatie in het dossier relevant zijn voor de commissie om uiteindelijk tot een transparant besluit te komen zal in de komende periode in de werkgroep (zie werkgroep) worden bepaald. Voor het proces van toewijzing van extra ondersteuning worden de volgende criteria geformuleerd in het referentiekader PaO (2013);

Toewijzing vindt plaats;

- op basis van (multidisciplinaire) handelingsgerichte diagnostiek
- vanuit het principe van thuis- en schoolnabijheid
- na overleg met ouder(s)
- met transparante procedures, en
- met minimale bureaucratie.

Ouders worden bij het proces van toewijzing betrokken en ondersteund, vanaf de eerste signalering door de leerkracht tot het besluit welk passend aanbod wordt geboden.

Werkgroep

Binnen het Samenwerkingsverband VO Zuid-Kennemerland is er een werkgroep samengesteld (start oktober 2012) voor het ontwikkelen van een toewijzingsinstrument dat de commissie van toewijzing ondersteunt in de onderbouwing van een transparant advies. Daarnaast zal ook een toewijzingsprocedure worden ontwikkeld. In de werkgroep zijn collega's van alle onderwijstypen in Zuid-Kennemerland vertegenwoordigd. Op deze wijze is de kennis en expertise t.a.v. onderwijsbehoeften vanuit het dekkende onderwijsaanbod aanwezig binnen de werkgroep.

De werkgroep zorgt, in het kader van de wet op passend onderwijs, voor de ontwikkeling van een instrument waarbij op basis van onderwijsbehoefte(n) van de leerling de meest passende ondersteuning of onderwijsomgeving kan worden toegekend. Met het instrument kan in de toekomst worden bepaald welke onderwijsbehoefte(n) de leerling heeft, welke ondersteuning hierbij is gewenst (voor leerling, leerkracht en ouder(s)) en welk onderwijsarrangement daar bij het meest passend is.

Uitgangspunt voor het ontwikkelen van dit instrument is het organisatiemodel IVO van de M&O- groep en handelingsgericht werken. In het instrument worden de ondersteuningsbehoeften van de leerling, de leraar en de ouder(s) in kaart gebracht. Het instrument ondersteunt de commissie in een advies waarbij de belangrijkste criteria zijn;

- transparantie
- nauwkeurigheid
- navolgbaar
- controleerbaar

Eén taal

Om passend onderwijs kwalitatief goed vorm te kunnen geven binnen ons samenwerkingsverband zal er een nieuwe gezamenlijke taal moeten worden ontwikkeld en aangeleerd. Een taal binnen onderwijs waarin we denken, spreken en handelen met, over en naar een leerling. Een taal waarin wordt gesproken over zorg(hulpverlening)- en onderwijsbehoefte(n) van de leerling, over de mogelijkheden van een leerling en het ontwikkelperspectief van een leerling. Een gezamenlijke taal die in po-vo-vso en mbo wordt geformuleerd vanuit handelingsgericht denken, werken en handelen.

Educatief partnerschap met ouder(s)

Passend onderwijs biedt ouder(s)ruimte om mee te denken en te praten over het ontwikkelperspectief van de jongere.

Een goede relatie tussen school en ouder(s) is van belang voor de schoolprestaties en het welbevinden van de jongere op school. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat de betrokkenheid van ouders in het onderwijs een positief effect heeft op de schoolprestaties, op schoolsucces en het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten (Holter & Bruinsma, 2009; Marzano, 2007). Deze invloed laat zich makkelijk verklaren vanuit een ecologisch ontwikkelingsperspectief. Daarin zijn een kind en zijn omgeving onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het kind leert en ontwikkelt zich in relatie met zijn maatschappelijke omgeving. Het kind is continu in interactie met zijn omgeving(en), waarbij zij elkaar wederzijds beïnvloeden.

De jongere, zijn ouder(s) en de school vormen samen een pedagogische driehoek. School en ouders worden gezien als partners in de gezamenlijke opvoeding van en onderwijs aan de jongere. School en ouders hebben beide een pedagogische rol te vervullen en zijn samen verantwoordelijk voor de ontwikkeling van de jongere. Een goede samenwerking komt de ontwikkeling en het welbevinden van de jongere ten goede. Daarom wordt er gesproken van 'educatief partnerschap'.

Goed educatief partnerschap tekent zich af als er sprake is

- van gelijkwaardigheid tussen ouders en onderwijsprofessionals;
- er bij de partners een besef is van de ongelijkheid als het gaat om professionaliteit of ervaringsdeskundigheid;
- van oplossingen die voor alle betrokkenen werken.

Passend onderwijs schept ruimte om de (mee)denkkracht van ouders optimaal te gebruiken

Belangrijke pijlers bij educatief partnerschap zijn;

- Wederzijdse betrokkenheid van ouders en school
- Beide partijen willen zich gehoord, gezien en gerespecteerd voelen
- Beide partijen willen serieus genomen worden
- Beide partijen willen invloed kunnen uitoefenen
- positieve feedback
- Dialoog
- Transparantie over wederzijdse verwachtingen

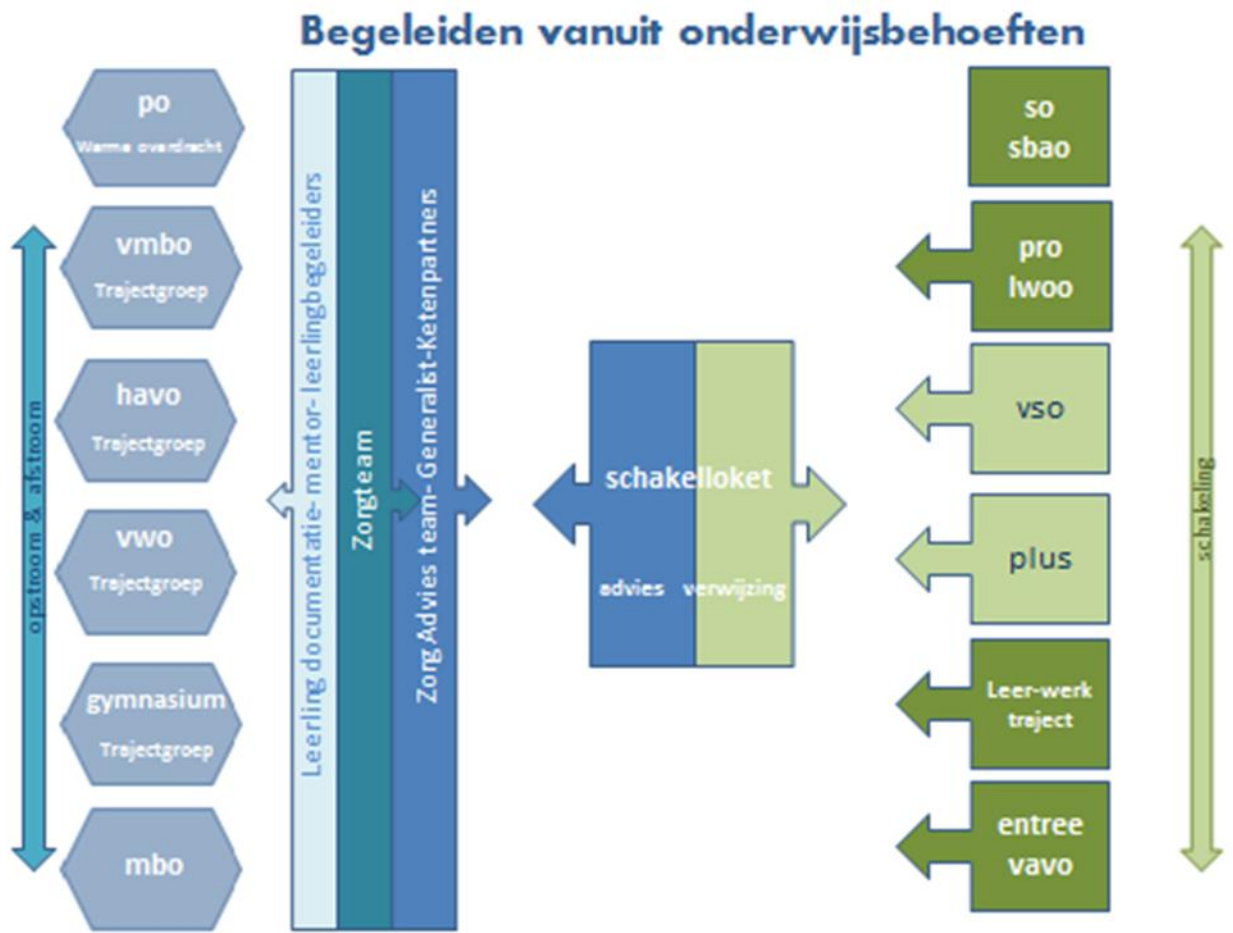
Het schakelloket

Het schakelloket binnen het samenwerkingsverband is het centrale punt voor consultatie, ondersteuning en advies bij schooloverstijgende vragen en problematiek met betrekking tot leerlingondersteuning. Het schakelloket heeft een ondersteunende taak en neemt de verantwoordelijkheid van de school voor de leerling niet over. Bij het schakelloket zijn een verwijsconsulent en een orthopedagoog werkzaam. Het loket kan tevens als informatiepunt voor ouders fungeren.

Vanaf 2014 krijgt het schakelloket de functie van *meldloket* voor de aanvraag van een toewijzing van;

- onderwijsarrangementen
- Plus VO (huidige Rebound, ODR, Rotonde)
- toelaatbaarheidsverklaring voortgezet speciaal onderwijs

Maar mogelijk zal het *meldloket* ook een rol vervullen in het terugschakelen van vso en plus vo naar regulier onderwijs en zal de samenstelling van de huidige commissie veranderen.

Inge Verstraete,
 Verwijsconsulent Samenwerkingsverband vo-Zuid-Kennemerland
 Januari 2013